

Vilka Folkbildningsbehov finns inom samiska – kultur, mötesplatser och minoritetsspråk?

Resultatsammanställning. Alva Fjellström. 2022-12-31

Bakgrund

Regeringen lanserade i slutet av april ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken d.v.s. finska, jiddisch, meänkieli, romska och de samiska språken. Folkbildningen har av regeringen identifierats som avgörande för att uppnå handlingsprogrammets mål kring livslångt lärande och språken i yrkeslivet. Folkbildningsrådet fick i maj uppdrag (Ku 2022/00884) att fördela medel till insatser under perioden 2022–2024, inledningsvis 7,5 miljoner för projekt under 2022.

Enligt UNESCOs nio kriterier är alla samiska språk hotade. Minoritetsspråken har varit marginaliserade under största delen av 1900-talet och svenskan har därför tagit över. För att kunna vända språkbytesprocessen krävs därför stora åtgärder från både staten och individen. Samiskan tenderar idag att vara ett språk man använder i hemmet och eftersom undervisningen i skolan är väldigt bristfällig kan de betyda att man väljer bort samiskan i sin vardag. Idag uppskattar man att 23 000 personer i Skandinavien behärskar något av de samiska språken.

Insatsens syfte är att bidra till att nationella minoritetsspråk bevaras och revitaliseras via folkbildning. Detta kan ske via språkstudier men också genom att skapa förutsättningar som stimulerar och möjliggör användning av nationella minoritetsspråk.

Studieförbundet Bilda har i partnerskap med Studieförbundet Västerbotten tilldelats medel för en kartläggningsinsats under perioden 15 september – 31 december 2022.

Syfte - mål

Syftet med kartläggningen är att ta reda på vad som görs inom civilsamhället, vilka behov målgruppen upplever, och vilka nyckelpersoner som vi kan arbeta vidare med kopplat till språkfrämjande insatser inom den samiska språkgruppen, med särskilt fokus på Västerbotten.

Metod

Vi har valt att använda oss av två olika metoder för att komma fram till vårt resultat, vi har dels använt oss av enkät och låtit denna gått ut över sociala medier för att så bred svarsfrekvens som möjligt och se en större spridning av svar. Detta har gjort att vi har fått in 58 svar vilket ger oss en bild på hur fler vill ha det.

Den andra metoden vi har valt att använda är intervjuer med vissa nyckelpersoner som kan vara intressanta till både senare aktiviteter men även som är väldigt aktiva inom språkfrågan idag.

Detta gör att vi kan byta kontakter till aktiviteter i framtiden men även att vi kan gå djupare in i hur till exempel olika organisationer jobbar eller hur människor som har mycket med skolan att göra vill ha aktiviteter som har med språk och språkrevitalisering att göra.

Resultat

I detta avsnitt presenteras resultat från enkät och intervjuer.

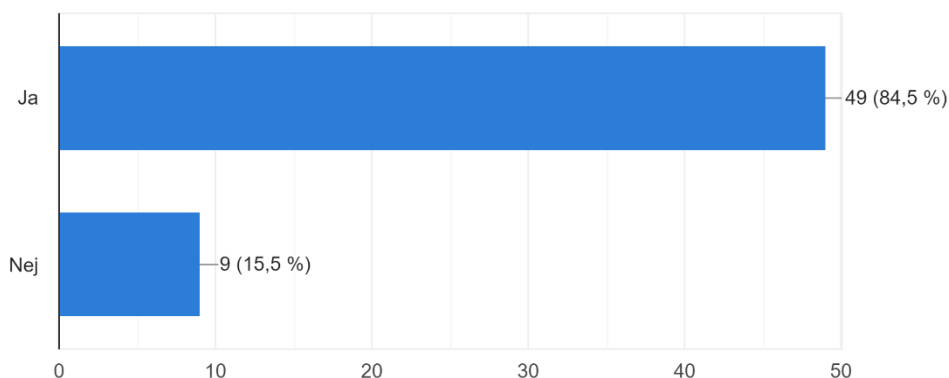
Enkät svar

Fråga 1

”Bor du i Västerbotten?”

Bor du i Västerbotten?

58 svar

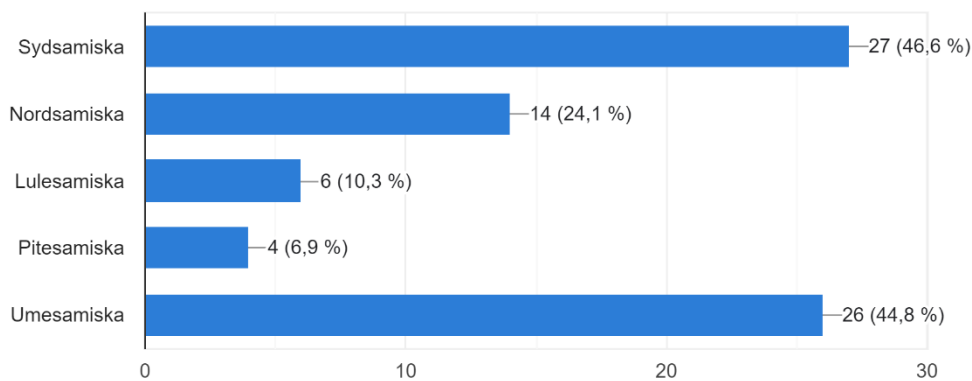

Fråga 2

”Vilket eller vilka av de samiska språken har du en relation till?”

Vilket eller vilka av de samiska språken har du en relation till?

58 svar

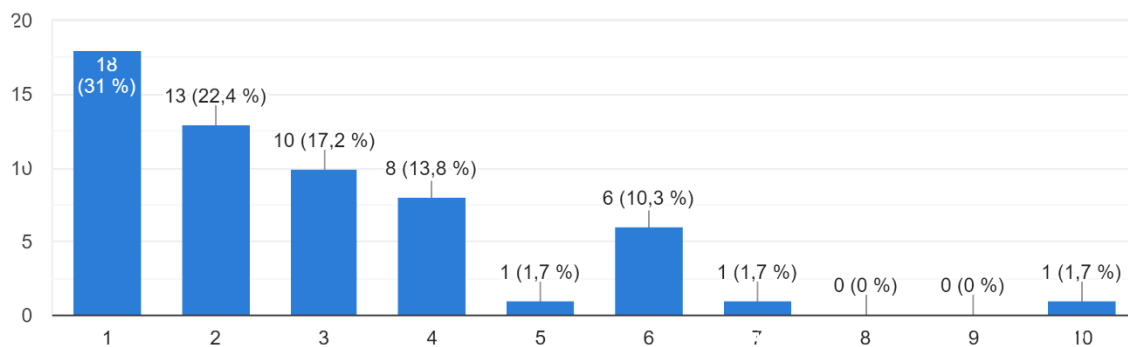
Fråga 3

“ Hur bedömer du din språknivå inom samiska”

(Skala: 1 = ”kan inte tala samiska” och 10 = ”modersmål/flytande”)

Hur bedömer du din språknivå i samiska?

58 svar

Fråga 4

“Vilka språkstärkande insatser tar du del av idag?”

Denna fråga har besvarats i fritext. Här sammanfattat för att ge en så bred bild av svaren som möjligt.

Respondenterna benämnde sammantaget en stor bredd av aktiviteter som rymmer såväl organiserade språkverksamheter som självstudier, vardaglig träning och olika hjälpmedel:

- Sametingets mentor-lärlingsprogram,
- Studiecirklar (ABF, SV, Medborgarskolan)
- Språkbud, språkdusch, språkläger (bland annat genom Álgguogáhtie)
- Kvällskurser på distans
- kompisgrupper/familjer som tränar tillsammans
- Universitetsstudier
- Självstudier med hjälp av språkappen memrise, appar för Umesamiska och nordsamiska, inlästa texter, musik, sociala medier, TV-program, webbföreläsningar och böcker
- Grundskolestudier med möjlighet för elever att välja samiska.
- Föreningsträffar i samisktalande kontext
- Arbete i samisktalande kontext

Några respondenter upplever att det inte finns några aktiviteter att ta del av.

Fråga 5

“Vilka aktiviteter hade du velat ha tillgång till för att stärka dig inom ditt språkanvändande?”

Denna fråga har besvarats i fritext. Här sammanfattat för att ge en så bred bild av svaren som möjligt.

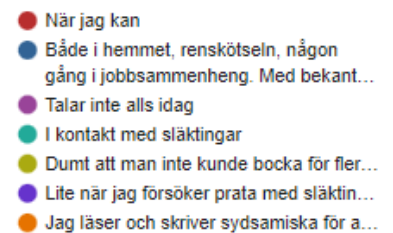
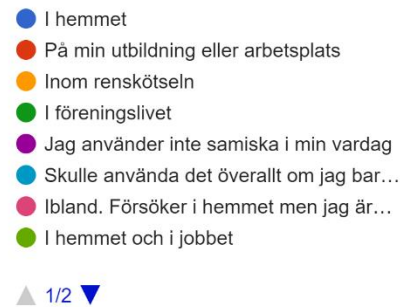
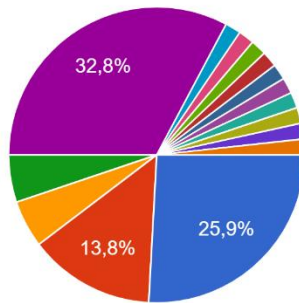
- Både fysiska och digitala aktiviteter
- Språkkurser av intensiv karaktär, hel- och halvtid, men också upplägg med fokuserade heldagsträffar med större mellanrum för självstudier, som kan fungera för personer som studerar som bisyssla.
- Nivåindelade aktiviteter så att det finns något för nybörjare, men att det också finns fördjupning och avancerad nivå.
- kurser som är riktade till föräldrar,
- utbildningar i anslutning till jobb,
- lunchträffar,
- språkträffar för hela familjen,
- regelbundna språkcaféer,
- läger och språkbud,
- Matchning med språkvän eller mentor
- vardagliga möjligheter att höra och läsa samiska genom böcker, appar och poddar.
- Samtals- eller aktivitetsgrupper; berättande, högläsning, slöjd, matlagning eller vandring, som stimulerar, ger intryck och grund för samtal och lärande.

Fråga 6

”I vilka sammanhang använder du samiska?”

I vilka sammanhang använder du samiska?

58 svar

Not. Endast ett svar var möjligt att lämna till denna fråga, varför svaren bör tolkas som de primära sammanhang där respondenterna använder samiska, då flera sannolikt använder samiska i flera olika sammanhang.

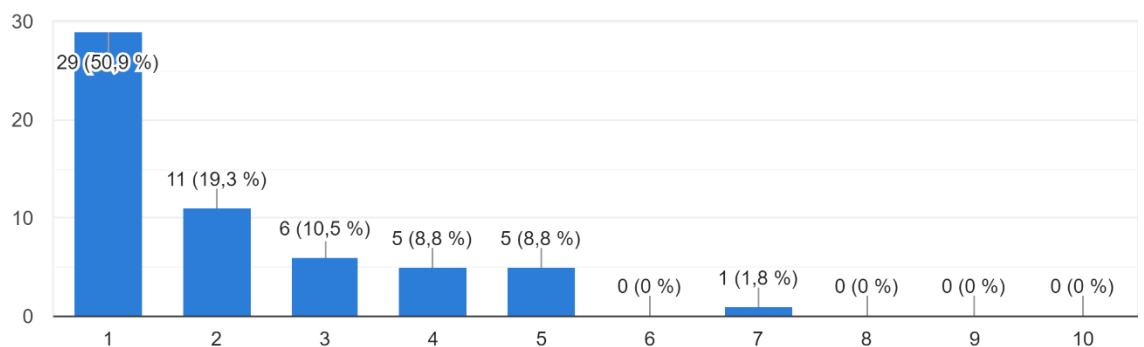
Fråga 7

”Hur nöjd är du med tillgången till språkstärkande aktiviteter?”

(Skala: 1 = inte nöjd alls och 10 = helt nöjd)

Hur nöjd är du med tillgången till språkstärkande aktiviteter?

57 svar

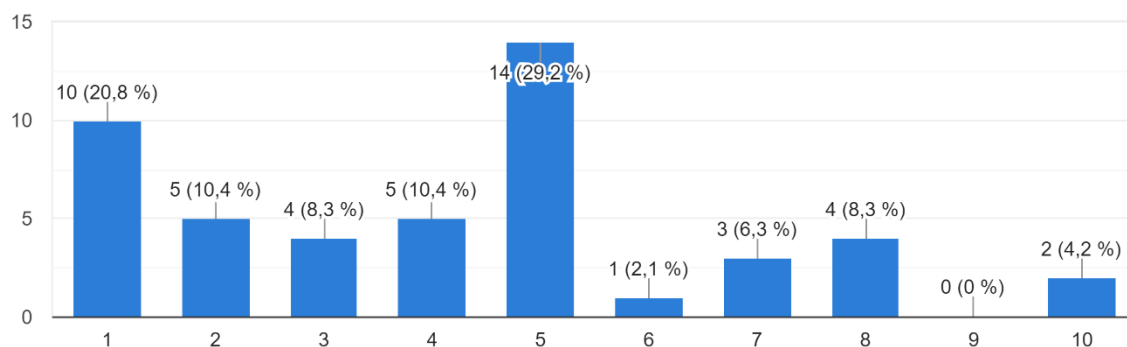
Fråga 8

”Hur nöjd är du med kvalitén och innehållet i befintliga språkstärkande aktiviteter?”

(Skala: 1 = inte nöjd alls och 10 = helt nöjd)

Hur nöjd är du med kvalitén och innehållet i befintliga språkstärkande aktiviteter?

48 svar

Fråga 9

”Vilka personer tycker du vi borde kontaktad för att stödja, skapa och utveckla språkstärkande aktiviteter? T.e.x personer som kan leda aktiviteter/grupper”

Denna fråga har besvarats i fritext. Svaren innehåller namn och kontaktuppgifter som hanteras separat av Bilda och studiefrämjandet.

Fråga 10

”Vad tror du kan vara avgörande för att en person väljer att börja lära sig samiska?”

Denna fråga har besvarats i fritext. Här sammanfattat för att ge en så bred bild av svaren som möjligt.

- Tillgång till kurser,
- enkel ingångsväg, vägledningen som finns, bristen på lärare, att man hittar sina rötter, de social- relationen till andra personer, egen vilja, man hittar naturliga forum där man pratar samiska, material, appar, man vill hitta sitt hjärtespråk, att tiden inte finns, att kunna förra vidare språket, att samiskan inte har en naturlig plats i skolan och de kan vara svårt att få tillgång till samisk undervisning, känslan av tillhörighet, språkbud, att man ska bli förälder, rivet, enkla vägar att lära sig samiska hemma, intresse, ekonomi att de är svårt som vuxen att ta studielån för att läsa samiska så man kan ha barn eller liknande (att man skulle kunna få stipendium för att lära sig samiska i vuxen ålder),

Fråga 11

”Har du tips på personer vi borde intervjua i denna kartläggning eller är du själv intresserad av att bli intervjuad? Skriv då in kontaktuppgifter nedan.”

Denna fråga har besvarats i fritext. Svaren innehåller namn och kontaktuppgifter som hanteras separat av Bilda och Studiefrämjandet.

Fråga 12

”Finns de något ytterligare du vill tillägga?”

Denna fråga har besvarats i fritext. Här sammanfattat för att ge en så bred bild av svaren som möjligt.

Det hade varit intressant om svenska organisationer hade varit mer delaktiga de samiska civilsamhället, i att ta initiativ, erbjuda digitala träffar. Det skulle behövas flera alternativ när de gäller var man använder samiskan. Resor och dylikt borde marknadsföras utanför det samiska samhället för att fler ska få möjlighet att vara delaktiga, att revitalisera ett språk kräver mycket. Bra initiativ, gå varsamt fram så inte människor blir utbrända, viktigt att samisk språkutveckling riktas till samer i städerna, tack för ert engagemang.

Intervjuer

Intervju 1

Under min första intervju möter jag en man som kommer från ett skogssamiskt område där han även bor idag, han jobbar inom en svensk organisation där de skapar mötesplatser och möjligheter för allmänheten att skapa relationer, han är 36 år gammal och har umesamiskan som modersmål. Hans relation till språket är att han idag försöker lära sig mer samiska genom att prata med släktingar, sina katter och går olika kurser för att kunna bryta sin språkspärr.

De olika aktiviteterna han tar eller har tagit del av är bland annat kurser via vuxenskolan, kurser med Álgguogáhtie, olika appar, barnprogram och olika böcker.

När vi pratar om vad som saknas nämner han universitetskurser inom umesamiskan, kurser man kan ta i samband med olika jobb, en självklar plats där samiskan är första språk och där man bara pratar samiska, ta de synliggörs mer hos kommunerna, språkbad och aktiviteter närmare kusten. Jag frågar vad han tycker vi ska tänka på när Bilda gör olika aktiviteter där jag får svaret att man ska nästan tvingas att prata, hen lever, med en pågående språkspärr men har märkt hur de blir bättre när man ställs mot utmaningar och när man har en lärare som pusha en till att våga.

Han är aktiv inom en sameförening i Västerbotten och berättar att de jobbar både med olika träffar för sina medlemmar men även att fara ut till bibliotek eller liknande för att prata om saemie eller läsa böcker på samiska. Han tycker studieförbund kan hjälpa till med lokaler, skyltning eller att sprida händelsen, studieförbunden kan gå in med pengar för att möjliggöra vidare arbete för föreningarna i Västerbotten.

Intervju 2

Under min andra intervju möter jag en man i 35 årsåldern från Västerbottens inland som idag jobbar som sydsamiska lärare. Hans relation till samiskan handlar dels om identitet och att samiskan är en del av honom men samiskan är även en väldigt stor del av hans vardag. Han är lärare, översättare och skribent vilket gör att han använde samiskan varje dag och hur de är språket han tänker på. Han ser det som en plikt att lära ut samiska till andra för att föra vidare språket, han möter många som har en stark koppling till samiska men som är en nybörjare inom språket vilket gör att han vill ge alla möjligheten att prata samiska flytande. Samiskan är hans arbetspråk, vardagsspråk och hjärtaspråk.

Han är väldigt aktiv för att stärka samiskan hos ungdomar och vuxna så när jag frågade vilka aktiviteter som han tycker fungerar berättade han om olika träffar såsom slöjdträffar. Där slöjden och språket får ta plats för att ge språket en naturlig del i vardagen men även för att stärka språket

då man där kan vissa att de kan vara enklare att använda samiskan istället för svenska. Han pratade även om språkträffar där man kan fokusera på att översätta texter då man kan dels tjäna pengar på att översätta texter och de är attraktivt för unga. När de gäller unga tycker han att de funkar bäst att laga mat med barn och unga där de får skriva inköpslista, recept och laga maten. Man kan ha träffar där sport och aktivitet får vara fokus men där språket kan få en naturlig del. Att man får vara kreativ med till exempel filmskapande kan vara ett effektivt sätt att få samiskan att användas tycker han. När de gäller äldre tycker han att de är fint att anordna berättarkvällar där man bjuder in äldre som kan berätta historier från sitt liv eller att anordna slöjdrträffar. Han berättar att språket inte behöver vara i fokus och att de kan vara en central del för att få de sociala och att språket kan vara ett verktyg istället för målet. Frågan om vad som saknas för aktiviteter föreslår han bland annat minecraft på sydsamiska då det finns på nordsamiska, men trycker även hårt på mötesplatser. Han tycker man borde anordna kontinuerliga språkcaferer eller liknande där samiskan är huvudspråk och man bara använder samiska. Han nämner även språkcirklar för unga, män och äldre där man kan skriva och prata samiska och hur till exempel jojk körer borde startas upp för att skapa mötesplatser för familjer och barn.

Jag avslutade med att fråga om vad som kan vara avgörande för en människa att välja att prata samiska, han berättar då att de borde vara enkelt för ungdomar som gått samiska i grundskolan att välja det vidare i gymnasiet men att de är ett stort problem att få samiska i gymnasiet. Något han även tycker man borde jobba för är att man kan dela ut stipendier för att man ska ha möjlighet att läsa samiska vidare när man är vuxen då de kan vara svårt ekonomiskt att plugga samiska då du även behöver jobba, han berättar att samiskan idag kan betraktas som en dyr hobby och tycker därför man ska ha möjlighet att få stipendier. Han tror även att mötesplatser och trygga arenor är nyckeln till att välja samiskan.

Intervju 3

Min tredje intervju fick jag prata med en kvinna från Västerbottens inland. Jag börjar med att fråga hur hennes relation till samiskan ser ut idag där hon beskriver en frustration. Hon vill se till att hennes barn ska få språket och slippa kämpa så som hon själv gör idag, hon berättar om att hon försöker bevara och utveckla språket för att kunna ge den delen av kulturen till sina kommande generationer. När jag frågar om vilka aktiviteter som deras familj använder berättar hon om språkbad men att det varit svårt att hitta familjer på samma nivå. Hon nämner även hur hon och andra samiska föräldrar försöker anordnar egna aktiviteter där de försöker prata samiska. När vi börjar prata om vad som saknas nämner hon intensivkurser som går över ett helt år med till exempel fyra dagar på plats sen några veckor uppehåll och sedan fyra dagar till för att kunna plugga under en längre tid mer kontinuerligt. Hon berättar också att hon velat ha föräldrakurser med vardagsspråk och sånger som är anpassade att användas när du har barn. Hon vill även ha mer språkbad som kan vara mer lokalt och lättillgängligt för familjer där man inte behöver göra de stort men mer kontinuerligt. Hon tycker de saknas papper och material till exempel inlästa böcker.

Intervju 4

Under min sista intervju pratade jag med projektledaren för Jullamajja den samiska bibliotekshuset som drivs av V8 biblioteken, bussen åker runt i Västerbottens inland till olika kommuner och möter allt från förskola till äldre och allmänheten. Jag frågar hur de jobbar med samiskan hon berättar hur de försöker lyfta de samiska ortnamnen, vi skriver alltid de samiska namnet före de svenska. De har med oss olika språkstöd, vi tar in personer som pratar de olika varieteterna utifrån vad barnen vi träffar kommer från. De har samisk litteratur som de lånar ut

mycket samisk litteratur som gör att låntagarna har möjlighet att få mer samisk litteratur som biblioteken inte hade haft annars.

De försöker alltid ge barnen möjlighet att lära sig några samiska ord varje gång vi är där.

När de pratar om olika teman så tar man in de samiska benämningarna, när man läser på svenska kan man använda olika nyckelord så barnen får med sig olika ord och få upp ögonen för de samiska.

Genom att samarbeta med språkcentrum kan de dela ut och använda sig av deras material, elever kan få göra övningar på samiska.

Hon berättar att de har märkt hur anställda inom kommunerna har fått mer förståelse för språket och kulturen, vi har även fått flera förfrågningar om hjälp om material för att kunna undervisa om de samiska och språket.

Jag frågar vilka aktiviteter de skulle vilja se anordnas och hon börjar berätta Att någon behöver komma och läsa på samiska på både äldreboende, förskolor och skolor. De kan ha samer på sina avdelningar men de finns ingen kompetens att läsa böckerna. Hon önskar att de ska komma mer inläst material, ljudfil till alla samiskaböcker. Kontinuerliga och trygga arenor där man kan använda språket.

Mer kurser, många vuxna som vill ha kurser, att hitta andra att prata med.

En språkvän Intensivkurser, viktigt att träffas, så språket får leva genom de man gör. Temakvällar tex Gapat café där man kan använda språket och träffas. Jag avslutar intervjun med att fråga vad de skulle vilja att studieförbunden kunde hjälpa till med eller anordna själva där hon berättar att man kan Öppna en plattform där man kan hålla webinarium, skapa rum och sköta tekniken.

Hjälpa till med skärmar, ljudsystem och lokaler då jullamajja är mobil och inte kan ha med allt material. Personal på plats under föreläsningar, de kan finnas till hands och vara en extra resurs, hjälpa till med fika och välkomna folk, att man inte behöver vara själv. Hjälpa till att bjuda in och att denna ha den lokala kännedomen så de kan synliggöra arrangemanget. De kan göra mer kurser med samisk inriktning. Arrangera kurser och webinarium, temakvällar för samer.

Mönsterkonstruktions kurser för att skapa mötesplatser. Bjud in till enklare arrangemang, behöver inte vara superstora saker men bara att de händer saker och för att skapa kontinuerliga mötesplatser för allmänheten.